

דיני שמונה עשרה - שיעור 744**I. דיני הכריעות בשמונה עשרה (סימן קי"ג)**

(א) **כשהוא כורע** יכרע במהירות בפעם אחת וכשהוא זוקף בנחת ראשו תחילה ואח"כ גופו שלא תהא עליו כמשאוי

(ב) **כשכורע** כורע ברוך וכשזוקף זוקף בשם (סעיף ז) דכתיב ה' זוקף כפופים

(ג) **עיין במ"ב** (י"ג) כשאומר ברוך יכרע ברכיו וכשאומר אתה ישחה עד שיתפקקו החוליות הביא זה מהמג"א (ד) בשם השל"ה בשם הזוהר אמנם הכאר היטב הביא דעת האר"י ז"ל כשאומר ברוך יכרע גופו וכשאומר אתה יכרע ראשו ואינו מזכיר כריעת הברכיים ומנהג אשכנז כהמ"ב והמג"א

(ד) **לענין זקיפת הגוף** דעת הטור והשו"ע (ו) שיש לזקוף ראשו תחילה ואח"כ שאר גופו אמנם דעת האר"י ז"ל שיש לזקוף גופו תחילה ואח"כ ראשו

(ה) **נכון שהכריעות יעשה בנטיה מעט** לצד שמאל שהוא לימין השכינה (מג"א) ולא מצאתי מקור לזה (פסקי תשובות)

(ו) **קודם שיזכור את השם** יזקוף כדי שיכוין שהשם זוקף כפופים ועיין בפסקי תשובות (17) שזהו דעת כמה ראשונים ואחרונים

(ז) **ולא ישחה כל כך** עד שיהיה פיו כנגד חגור של המכנסים ואם הוא זקן או חולה ואינו יכול לשחות עד שיתפקקו החוליות ראשו דיו

(ח) **כשאומר מודים** יכרע ראשו וגופו כאגמון בבת אחת ויעמוד כך בשחיה עד ה' ואז יזקוף (מ"ב י"ג) וכן דעת האר"י ז"ל שבשאר כריעות יש לעשות ב' כריעות וב' זקיפות גופו וראשו כמודים אין לעשות אלא כריעה אחת וזקיפה אחת דהיינו גופו ולא ראשו (ס"ט)

II. רבים טעו לומר לישני היו"ד בשב"א והוא טעות כי אותיות ב, כ, ל, מ, הבאים לפני יו"ד שב"א נקראים בחיריק והיו"ד בלא נקודה (לישני) וכמו בימי פי"מ

III. ברכת אתה חונן היא בקשה הראשונה ועיקר הכוונה שצריך לכוין בה כראוי שזה עיקר השאלה שצריך האדם לשאול מאת הכורא שיתן לו שכל ודעת למאוס ברע ולבחור בטוב (מ"ב קט"ו - ה) ועיין ברש"י (ט"ז ס' ד"ה מעין) דאם היה משכת תלמודו מאריך בחונן הדעת

IV. ההכאה כנגד הלב בברכת סלח לנו לא הובא בשו"ע ובמ"ב אבל במקור חיים להחזות יאיר כתב שדופקין כנגד הלב בעת אמירת חטאנו ופשענו ובכל עת שאין אומרים תחנון לא נוהגין לדפוק וכ"כ בסידור יעב"ץ אבל חוץ מיום שאין אומרים תחנון ויש כותבים לפי זה דאין אומרים תחנון בתפילות מעריב אין עושים הכאות

V. ברכת ראה בענינו עיין ברש"י (מגילה י"ז ד"ה אמתלתא זגולתא) אע"ג דהאי גאולה לאו גאולה דגלות היא אלא שיגאלו מן הצרות הבאות עלינו תמיד

VI. בברכת רפאנו יכול להתפלל על החולים ויאמר רפא נא פכ"פ והני מילי שלא כפניו אבל כפניו א"צ להזכיר שמו (מ"ב קט"ז - ג) ודלא כהמחמירין דדוקא לכלול זה בשומע תפלה (שער הציון ס"ט) ועוד שאין להזכיר תוארים אלא שם החולה ואף אביו או רבו (פ"ת קט"ז - 10 ע"ש רעק"ה) ואין להתיאש מלבקש רחמים על חולה שעפ"י הרופאים והנראה לעין אבדה כל תקוה (אות 17)

VII. ברכת שמע קולנו יכול לשאול כל צרכיו שהיא כוללת כל הבקשות ואפילו על העתיד רשאי לבקש (מ"ב קי"ט - ה) משא"כ בשאר ברכות האמצעיות אינו רשאי לבקש על העתיד שלא יחלה ולא יחסר לחמו וחשיבות יתירה נודעת לאלו הבקשות שאדם מוסיף בתפלתו כי תפילה מצוה דאורייתא היא הצריכה כוונת הלב ובעוה"ר הואיל והאדם רגיל בו בפיו ידבר ולבו כל עמו אבל ההוספות שמוסיף בתפלתו בדרך כלל מקירות הלב (פסקי תשובות קי"ט - ה) ולאחר תפילות אלו יאמר כי אתה שומע כדי שתהיה מעין החתימה

VIII. אדם שנתנמנם באמצע תפילת שמונה עשרה וספק לו באיזה ברכה עומד צריך לחזור לברכה שידוע בודאי שלא אמרה (אשי ישראל ל"ה - ז) וזה דעת החיי אדם (כ"ד - כ"ה) ודלא כהבה"ל (ק"ז - ד"ה אס הוא)

IX. שכח לומר פסוק דה' שפתי עיין במ"ב (ק"ה - י) ובכה"ל דמסתפק אם יצא ומשמע שיותר נוטה שיצא וא"צ לחזור ותלוי אם הוי כתפלה ארוכה או תקנה בעלמא כהשבינו במעריב ואבאר אמנם עיין באג"מ (ה - כ"ד - ח) שמי שטעה באופן שצריך לחזור לראש כשהוא עדיין עומד בתפלה שלא עקר רגליו שלא יצטרך לחזור אלא לתחלת ברכה ראשונה ולא מה' שפתי כיון דלא הופסק חשיבות עמידתו בתפלה מצד החיוב שעליו לחזור לראש אבל עקר רגליו הוי הפסק וצריך לומר ה' שפתי קודם ועוד כתב דאם שכח ה' שפתי צריך לחזור ומתפלל שהיא כתפלה אריכתא שהתקנה דרבי יוחנן שאמרו אותה היה לעיכובא ודלא כהמ"ב אמנם ליהו לרצון כששכח שהיא אחר התפלה שכבר היתה הגונה ומקובלת אינו חוזר אע"פ שהיה באותו תקנה דרבי יוחנן

X. בשמונה עשרה אם לא כיוון לברכת אבות יחזור ויתפלל (שו"ע ק"ה - ב) ועיין בכה"ל (ס) דיש לזוהר באבות שלא יהא פונה באמצע הברכה לדברים אחרים ואפילו אם בעת שיאמר אח"כ התיבות של הברכה צריך יחזור ויכוון ויש לעיין לענין דייעבד ועכ"פ לכתחלה יש לזוהר בזה מאד מ"מ מי שאינו יודע להתפלל יצא בתפלת הש"ץ ואולי דשם מיירי שמבין עכ"פ ברכת אבות ועיין ברמ"א דהאידינא אין חוזרין דאף בחזרה לא יכוין ולמה יחזור ועיין בכה"ל דכוונתו אם סיים השמ"ע ולא כיוון באבות אבל אם עומד אצל אתה גבור האיך נאמר לו שיכרך עוד ברכות שלא יצא בהם ולכן יותר טוב שלא יאמר עוד אתה גבור כלל וימתין על הש"ץ שגומר ברכת אבות ויכוין לצאת וכשיגיע הש"ץ לאתה גבור יתחיל בעצמו ובאבות כיון שאינו יכול לכרך אותה בעצמו יצא בתפלת הש"ץ כמי שאינו בקי אמנם עיין באג"מ (ה - ה - ב) שכתב דלא מסתבר כלל לומר שהפסקה בהרהור הוי הפסקה ולכתחלה ודאי יש לזוהר ועיין בחידושי רב חיים בריסק בעניינינו

XI. דילג ברכה עיין בשו"ע (ק"ט - ג) דבכל מקום שאין אומרו חוזר לברכה שדילג ואם עקר רגליו חוזר לראש התפלה (דעת תורה ק"ט - ג) וכל זה שטעה בחתימת הברכה אבל אם טעה באמצע ובחתימה היה כהגון יצא חוץ מגשם וטל ומטר (כה"ל ק"ט ז"ה ס)

XII. נפל ספר על הארץ ואינו יכול לכוין מותר להגביהו כשיסיים הברכה שהוא עומד בה ואם התחיל להתפלל שמו"ע בלי סידור ונתבלבל מותר לילך למקום הידוע לו ליקח משם סידור (מ"ב ל"ו - ז) ומותר לו גם לשאול חברו מה הדין בהלכה שנסתפק בדבר הנוגע לתפלתו (אשי ישראל ל"ג - ח) ויותר טוב ברמיזה ואם א"א ברמיזה בהליכה ובדיעבד כדיבור ועיין בערוך השלחן (ס) אמנם עיין באג"מ (ד - מ - י"ד) דאם נפל טליתו מעליו אין רשאי להגביהו אבל נפל ירמילקא מחויב להגביהו

XIII. כשהילד לא רוצה ללכת בלעדיו מותר לאבא לצאת עם בנו לעשות צרכיו באמצע שמו"ע (אשי ישראל ל"ג - ה) ה"ט מ"ד בשם החזו"א) וגם מותר לאב להראות לילד בסידור היכן להתפלל אם הדבר מפריע לאבא לכוין בתפילה וע"ע בערוך השלחן (ק"ז - ז) וגם אם הקטן בוכה בבית הכנסת ומפריע לציבור המתפללים צריך האב לצאת עמו החוצה (ס) וה"ה הטלפון שנקרא cellphone צריך לצאת בו שלא להפריע הציבור

XIV. מנין שיש בו ששה מתפללין בצירוף עוד ארבעה שכבר התפללו האם נחשב תפלתם כתפלה בציבור - עיין בהרמב"ם (ה"ל) דמוכח שנחשבת תפלה בציבור אמנם הרמ"א בדרכי משה בשם שו"ת מהר"י מינץ (ס"ט) כתב שצריך דוקא עשרה שלא התפללו וכ"כ האג"מ (ב - ב) דאין תפלתם נחשבת כתב"צ והניח בצ"ע על הרמב"ם שדוקא בעשרה השכינה עמהם והוא עת רצון (צרכות ח) ודלא כהרמב"ם אבל לקדושה אפילו ליחיד יכול לאומרה באנשים שכבר התפללו וזה רק בדיעבד לשיטת רש"י אמנם השו"ת יחזה דעת (ה - ז) בשם כמה פוסקים כתב שיש להתיר והמה המג"א (ס"ט - ז) השו"ע הרב (ה) והמ"ב (ח) דששה נקרא בציבור מ"מ יותר טוב שמתפלל בקול רם ולא בלחש

XV. המתפלל שמונה עשרה בלחש עם חזרת השליח ציבור אם נחשבת תפלה בציבור עיין ברמב"ם (תפלה ס - ד) כיצד היא התפלה בציבור שיהיה אחד עומד ומתפלל בקול רם וכל הציבור שומעים ולכן נראה שגם חזרת השליח ציבור נחשבת תפלה בציבור וכ"כ השו"ת חתם סופר (י"ד) וכ"כ החזו"ן איש (י"ט - ז) אמנם הפרי מגדים (סוף ל"ג) כתב דלא נחשב כתפלה בציבור וכ"כ האג"מ (ג - ט) וראיתו מהרמ"א בשם הטור (ק"ט - ז) דלכתחלה לא יתחיל היחיד עם הש"ץ אלא ימתין עד אחר שאמר קדושה דכיון דשום אדם אינו יוצא בתפלה זו אינה כתפלה בציבור להחולקים אפילו עכשיו הוא תקנת חכמים והוי תפלה בציבור

נפסם לטלו נשמות אבי אורי ר' אליעזר ליפא בר' יעקב ארזי ע"ה אלא אורתי באשה רחל בר' גרשון מנחם הפ"ק הכהן ע"ה ולטלו נשמת אבי היקר ר' איסר זלמן בר' אליעזר ליפא ע"ה